

Posebno je pitanje kakvu ulogu u razvoju može imati stvaralačka društvenonaučna inteligencija sklona konverziji, tj. naglim zaokretima? Samo naizgled produktivnu. Naime, jedna od posledica lake i masovne konvezijske je relativizacija ne samo opredeljenja nego i nauke o društvu i kriterija razvoja, ukoliko isti intelektualci besavesno pravdaju potpuno oprečne vizije društva u različitim periodima. Druga posledica je pitanje pouzdanosti inteligencije koja brzo menja načela. Fundamentalne izmene slike istorije ne svedoče samo o potrebama novog razvoja za dugačijim viđenjem prošlosti nego, i o povodljivosti inteligencije koja svoje selektivne vizije gradi prema vannaučnim kriterijima.

Istoriografija u uslovima novih izazova globalizovane industrije sećanja prinuđena je da iznova definiše vlastito samopoimanje kao naučne discipline. Ima mišljenja da se sa generacijskim promenama zbilila i nužna evolucija od iskustvom zasićenog moralnog prevladavanja prošlosti ka postvarenim bezbojnim "pojedinačnim naučnim istraživanjima" (R. Koselleck). Drugi, pak, istraživači uspomena drže da istorija (npr. holokaust) nije izbledela, uprkos vremenskoj distanci, nego postala još konkretnija

(A. Assmann). Jugoslovenska istoriografija danas više potvrđuje ovu drugu ocenu. Oživljavanje prošlosti je olakšano i time što nema odsečne razlike između istorije i uspomena već su ove oblasti višestruko povezane. Ima čak mišljenja da posredovanje istorije danas pre svega zavisi od uslova elektronskog masovnog društva. Kultura sećanja Evrope i Balkana drugačija je od one u V. Britaniji ili SAD, tj. potiskivanja i iskrivljanja istorije su drugačija i u različitoj meri uticajna i eksplozivna. Nove ideologizacije ne tiču se samo interesa vodećih snaga već i identiteta pojedinaca i grupa. Naročito je obnovljeni poslehladnoratovski nacionalni osećaj izmenio odnos prema istoriji: u meri u kojoj je individualna uspomena gubila značaj i preobražavajući se pod uticajem masovnih stradanja i globalnih katastrofa u difuzni osećaj sudbinske povezanosti, slabila je ubedljivost klasičnih obrazaca objašnjenja racionalne nauke. Kolektivne konstrukcije identiteta postale su gotovo preko noći privlačne. Kod jugoslovenske stvaralačke inteligencije bliže je pokazana napetost između potrebe za biografskim kontinuitetom s jedne i objektivnog istorijskog diskontinuiteta s druge strane u prelomnoj situaciji krajem 20. veka. Istoričari i društveni naučnici uopšte uvek vlastita biografska fakta pokušavaju da uklope, prilagode i saobrazu nadređenom društvenom poretku sećanja koji nameću globalna epohalna svest i raznovrsni oblici tekućih ideologija. Najtrivijalniji obrazac ove strategije integracije jeste prikazivanje vlastitog položaja u nestalom sistemu kao konfliktnog sukobljavanja između ja i okoline, tj. poimanje sebe kao disidenta. Prilagođavanje novoj epohalnoj svesti kod konvertita teklo je u znaku kolektivnog sećanja koga karakteriše dihotomija između "samopoimanja kao žrtve i kao borca protiv totalitarizma". Nemački istoričar W. Bramke je uočio da je sa raspadom bipolarizma istoričarima otežano zauzimanje nužne distance prema predmetu istraživanja, a što se ogleda i u tome da su profesionalni standardi poslednjih godina rapidno pali. Na kraju, nije na odmet podsetiti da ni u jednoj epohi profesionalni istoričari nisu određivali istorijsku svest svojih savremenika. Ova je, naime, bila rezultat krupnih promena epohalne svesti koje istoričari naknadno prihvataju i osmišljavaju. Istoričari svojim pristupima i istraživanjima učestvuju doduše u oblikovanju kulture sećanja, ali su ključni istraživački prioriteti stizali odozgo. U Jugoslaviji većina istoričara ne samo što je osmislila nacionalističku kulturu sećanja već je dovela i do apsurdna.